

‘Over het werk’ is een serie van negen portretten van onderwijswetenschappers, waarin de essentie en de legitimatie van goede onderwijspraktijk wordt geschetst via kernbegrippen, definities en eerder gepubliceerd werk.

-.-.-

Over het werk van...

#2 Ferre Laevers

Perspectief van de ander innemen

Over het werk van Ferre Laevers: ‘Leraren proberen erachter te komen hoe het kind zich voelt, wat hij denkt en wat hij wil en wat het kind bezighoudt.’

“Perspectief nemen kan men definiëren als het vermogen om zich op de meest levendige manier een voorstelling te maken van de wijze waarop de lerende de ‘werkelijkheid’ construeert, met aandacht voor het emotionele (gevoelens), het conatieve (motivatie en interesse) en het cognitieve (percepties en cognities).” (Laevers, 2008)

Perspectief nemen heeft te maken met de mate waarin het gezichtspunt van de ander breed wordt meegenomen. Leraren proberen erachter te komen hoe het kind zich voelt, wat hij denkt en wat hij wil en wat het kind bezighoudt. Vanuit dat perspectief wordt een gericht en aangepast aanbod gerealiseerd.

Perspectief nemen veronderstelt een absolute openheid voor wat er gebeurt en heeft een affectieve én cognitieve dimensie. Empathie staat voor een emotionele reactie, maar perspectief nemen is breder. Men gebruikt hiervoor de term ‘*social perspective taking*’. Het gaat hier om een emotionele en cognitieve reactie.

Perspectief nemen helpt kinderen om zich verbaal te ontwikkelen: je moet immers de ander uitleggen hoe jij denkt dat het spel gespeeld moet worden.

Perspectief nemen leert kinderen ook denken op een meta-niveau. Deze ‘helicopter-view’ wordt in een natuurlijke situatie ontwikkeld. De factoren in de leeromgeving die bepalend zijn voor de betrokkenheid zijn grotendeels terug te voeren tot het vermogen van de leerkracht om bij het vormgeven aan het pedagogisch-didactisch handelen het perspectief van de lerende mee te nemen.

Ferre Laevers heeft een aantal stadia in de ontwikkeling van kinderen onderscheiden als het gaat om perspectief nemen:

Stadium 0: *Egocentrisch perspectief nemen* (3-6 jaar)

Kinderen redeneren vanuit eigen perspectief. Ze onderkennen nog geen perspectief aan de ander.

Stadium 1: *Subjectief perspectief nemen* (6-8 jaar)

Kinderen beseffen dat anderen een verschillend standpunt kunnen innemen, maar dat gebeurt alleen als ze over andere informatie beschikken.

Stadium 2: *Gereflecteerd perspectief nemen* (8-10 jaar)

Kinderen zien dat perspectieven van anderen onderling verschillend kunnen zijn. Ook als men over dezelfde informatie beschikt. Ze kunnen zich ook verplaatsen in een ander en zijn reactie voorspellen. Ze kunnen nog niet hun eigen perspectief en dat van de ander tegelijkertijd laten meewegen.

Stadium 3: *Wederzijds perspectief nemen* (10-12 jaar)

Het kind kan zich tegelijkertijd in verschillende standpunten inleven. Ook kan het de rol van een neutrale persoon innemen en voorspellen hoe de andere betrokkenen reageren.

Stadium 4: *Perspectief nemen op basis van conventies* (12 jaar en ouder)

Jongeren maken zich meer los van de concrete situaties.

Studies

Verschillende studies laten zien dat er duidelijke verbanden zijn tussen 'perspectief nemen' en andere eigenschappen of competenties. Mensen die goed zijn in perspectief nemen hebben...

een sterk ontwikkeld zelfbeeld (Reiman, 1999),
beschikken over goede communicatievaardigheden (O'Keefe & Johnston, 1989),
hebben een duidelijk moraliteitsbesef (Blasi, 1980) en
zijn cognitief voldoende sterk (Reiman, 1999).

Perspectief nemen hangt ook sterk samen met het vermogen tot reflectie. Dat geeft aan dat perspectief nemen niet gemakkelijk is. Je moet als persoon voldoende sterk zijn, je moet kunnen reflecteren, je moet kunnen communiceren en gewetensvol kunnen handelen.

Ook in de visie van Vygotskij zijn geletterdheid en fantasiespel de basis van de ontwikkeling. Zij bevorderen de ontwikkeling van de zogenaamde *academic skills*. Door spel leren kleuters zich in te leven in het perspectief van de anderen leren zij om te 'verbeelden'.

Basisbehoeften van Laevers

Ferre Laevers spreekt net als Maslow over basisbehoeften en heeft deze beschreven in termen van ervaringsgericht onderwijs. Deze basisbehoeften zijn diepgaand met het ‘mens-zijn’ verweven en moeten worden vervuld om optimaal te kunnen functioneren. Een kind zal zich pas welbevinden en zich optimaal kunnen ontwikkelen als aan al zijn basisbehoeften is voldaan.

Laevers onderscheidt de volgende zes basisbehoeften:

1. Lichamelijke behoeften.

Behoeften betreffende lichamelijk functioneren: behoefte aan eten, drinken, lichaamstemperatuur, rust, beweging, slaap.

2. Behoeftte aan affectie, warmte en tederheid.

De behoefte aan menselijke warmte, koestering, geknuffeld worden, lichamelijk contact en nabijheid. Een heel basale behoefte met als psychische component: genegenheid, zorg, liefhebben en met de actieve en passieve pool van liefde en warmte geven en ontvangen.

3. Behoeftte aan veiligheid, duidelijkheid en continuïteit.

De behoefte te weten waar men aan toe is. Behoeftte aan herkenbare en duidelijke structuren en continuïteit. Houvast in de omgeving, aan tijd, ruimte en personen. Controle, zicht, greep hebben op wat er gebeurt en gaat gebeuren en zich niet overgeleverd voelen aan.

4. Behoeftte aan erkenning.

Door anderen aanvaard, gewaardeerd worden zoals men is, ondanks zijn tekortkomingen. Erkenning krijgen voor de eigen persoon, de eigen kwaliteiten. Belangrijk, waardevol, de moeite waard zijn. Erbij horen en mee tellen. Recht hebben op een eigen plaats.

5. Behoeftte om zichzelf als kundig te ervaren.

Behoeftte om steeds nieuwe inzichten en vaardigheden te verwerven aansluitend aan de exploratiedrang. Grenzen aan de eigen mogelijkheden willen verleggen. Behoeftte aan iets maken en presteren. Zoeken naar uitdagingen, het onbekende, het nog niet bereikte.

6. Behoeftte om moreel in orde te zijn.

Dit is een behoefte die de voorgaande overstijgt. Behoeftte aan zingeving. Zoeken naar waarden, perspectief, doel in het leven. Zichzelf als goed willen beleven. Zoeken naar de bevestiging dat men voldoet aan morele codes .

Ferre Laevers werd geboren in het toenmalige Belgisch Kongo (Zaire) en kwam met zijn familie op tienjarige leeftijd naar België. Hij wordt beschouwd als de grondlegger van het ErvaringsGericht Onderwijs en is o.m. beïnvloed door Carl Rogers en Jean Piaget. Vooral het introduceren van “gevoelsbeleving” bij kleuters als element van de vorming, naast de motorische, cognitieve aspecten en taalontwikkeling is baanbrekend. Het is een poging tot synthese tussen de autoritaire en anti-autoritaire opvoedingsstijl.

Prof. Dr. Ferre Laevers, is hoofddocent aan de faculteit psychologische en pedagogische wetenschappen, Katholieke Universiteit Leuven, Expertisecentrum ErvaringsGericht Onderwijs (ECEGO).

Meer uit de serie 'Over het werk van...'

We bieden negen theorieën waarin NIVOZ zijn legitimatie vindt bij (pedagogisch) goede onderwijspraktijk en die in de trajecten Pedagogische tact en Pedagogisch Leiderschap een rol spelen.

1. Luc Stevens: [De behoefte aan relatie, competentie en autonomie](#)
2. Ferre Laevers: [Perspectief van de ander innemen](#)
3. Geert Kelchtermans: ['Professionele biografie'](#)
4. Otto Scharmer: [Theorie U](#)
5. Deci en Ryan: [Motivatie](#)
6. Weiner en Dweck: [Attribuuttheorie](#)
7. Marianne Riksen-Walraven: [Verbondenheid/gehechtheid](#)
8. Jos Kessels: [De morele en organisatorische werkelijkheid](#)
9. Seligman en Csikszentmihalyi: ['Positieve psychologie en flow'](#)

Over NIVOZ

NIVOZ sterkt leraren en schoolleiders en andere betrokkenen in de uitvoering van hun pedagogische opdracht.

In de praktijk van opvoeding en onderwijs is er een groeiende behoefte aan pedagogisch denken, pedagogische reflectie en betekenisvolle pedagogische theorie. Het NIVOZ – Nederlands Instituut voor Onderwijs- en Opvoedingszaken – is op dit moment een van de belangrijke plaatsen waar in deze behoefte wordt voorzien.

Ieder mens kan verbonden en verantwoordelijk in de samenleving staan.

Onderwijs levert hieraan een essentiële bijdrage.

Het is zijn maatschappelijke taak.

NIVOZ – Nederlands Instituut voor Onderwijs- en Opvoedingszaken – is een vrijplaats voor denken en ontwerpen, een plaats van concentratie, bezinning en dialoog, maar ook een plaats voor een kritisch correctief. We bieden inspiratie, legitimering en verbinding vanuit drie soorten activiteiten:

1. wetenschappelijk forum
2. platform hetkind.org
3. opleidingen, resp. de trajecten Pedagogische Tact en Pedagogisch Leiderschap

www.nivoz.nl

www.hetkind.org

www.pedagogischetact.nl